

κεφάλαιο 7

τομείς αγωγής στην προσχολική εκπαίδευση

Διδακτικοί στόχοι

Όταν ολοκληρωθεί η διδασκαλία του παρόντος κεφαλαίου
οι μαθητές και οι μαθήτριες θα είναι σε θέση:

- Να κατανοήσουν τη συμβολή της αγωγής σε κάθε τομέα ανάπτυξης του παιδιού.
- Να προσδιορίζουν τους κατάλληλους στόχους σε κάθε τομέα ανάπτυξης.
- Να επιλέγουν τις αντίστοιχες δραστηριότητες για τον κάθε τομέα αγωγής.

Η Προσχολική Αγωγή χωρίζεται σε τομείς που σκοπό έχουν την ολόπλευρη ανάπτυξη και διαμόρφωση του παιδιού σαν μέλος της κοινωνίας. Οι τομείς αυτοί είναι: *ο ψυχοκινητικός, ο αισθητηριακός, ο νοητικός, ο κοινωνικο-συναισθηματικός, ο ηθικός και ο θρησκευτικός*. Ο διαχωρισμός τους βέβαια είναι ενδεικτικός και παρουσιάζεται για διευκόλυνση της εκπαιδευτικής διαδικασίας, καθώς υπάρχει σύνδεση και συμπλήρωση μεταξύ τους.

7.1. Ψυχοκινητικός τομέας

7.1.1. Ο ρόλος της αγωγής

Με τον όρο Ψυχοκινητική Αγωγή αναφερόμαστε στον πρωταρχικό ρόλο της σκόπιμης κινητικής συμπεριφοράς του σώματος του παιδιού που οδηγεί στην εξέλιξή του, η οποία προκαλείται, οργανώνεται και ελέγχεται από ψυχικούς μηχανισμούς (συναίσθημα), καλλιεργώντας την αρμονική και πλήρη ανάπτυξη του παιδιού.

Η Ψυχοκινητική Αγωγή σκοπό έχει να βοηθήσει το νήπιο:

- ☀ Να ανακαλύψει και να οργανώσει τη γνώση του σωματικού του σχήματος.
- ☀ Να κατανοήσει τις βασικές έννοιες του χώρου και του χρόνου.
- ☀ Να αναπτύξει σχέσεις με το περιβάλλον με την βοήθεια ψυχοκινητικών ασκήσεων.
- ☀ Να αναπτύξει την αυθόρμητη έκφρασή του.

Εικόνα 7.1

Τα παιδιά εφευρίσκουν πρωτότυπους τρόπους για να παίξουν αναπτύσσοντας τη δημιουργικότητά τους

Πώς όμως είναι δυνατό να χειριστούμε κατάλληλα την Ψυχοκινητική Αγωγή, προκειμένου να προσφέρουμε στο παιδί τις γνώσεις για τις διάφορες έννοιες που είναι απαραίτητες για την ανάπτυξη και επιβίωσή του; Ο τρόπος δεν είναι άλλος από αυτόν της **φυσικής μάθησης**. Δηλαδή, η έννοια που θέλουμε να αποκτήσει το παιδί, παρουσιάζεται στην αρχή με ασκήσεις κινητικότητας, (μετακίνηση σώματος), στη συνέχεια με αισθητηριοκινητικές ασκήσεις (χειρισμός αντικειμένων) και τελικά με αντιληπτικοκινητικές ασκήσεις (ασκήσεις λεπτής κινητικότητας σε συνδυασμό με την οπτική αντίληψη).

Η ψυχοκινητικότητα περιλαμβάνει δραστηριότητες για τη βελτίωση της ευλυγισίας, της ευκινησίας, και της ισορροπίας, με αποτέλεσμα να βοηθάει το παιδί στη γνώση του σώματός του, στον έλεγχο της κίνησής του, στην καλύτερη σωματική του έκφραση.

Στην Ψυχοκινητική Αγωγή οι δραστηριότητες ταξινομούνται σύμφωνα με την ηλικία ή με το επίπεδο του παιδιού. Το θεωρητικό επίπεδο μιας δραστηριότητας πολλές φορές δεν ταιριάζει με το πρακτικό επίπεδο πραγματοποίησής της. Γι' αυτό κύριο μέλημα του/της παιδαγωγού είναι να προσαρμόζει τις δραστηριότητες αυτές σε κάθε ομάδα και κάθε τάξη ανάλογα με τις δυνατότητες των παιδιών.

Για να επιτευχθούν οι στόχοι της Ψυχοκινητικής, ο/η παιδαγωγός προσφέρει στο παιδί τη δυνατότητα μέσα από τις διάφορες ασκήσεις να αποκτήσει αρμονία και συντονισμό στις κινήσεις του. Να ανιχνεύσει και να κατανοήσει το φυσικό του περιβάλλον, μέσα από την οργάνωση του χώρου και του χρόνου, σε σχέση με το σώμα του και να αποκτήσει καλύτερη συνεργασία και επικοινωνία με τα πρόσωπα που έρχεται σε επαφή. Ακόμη, στόχοι της είναι η αυτοκυριαρχία και η αυτοπεποίθηση που καλείται να αποκτήσει το παιδί. Όταν η ψυχοκινητική ανάπτυξη του παιδιού εξελίσσεται ομαλά, προσφέρει σε αυτό εύκολη και ισορροπημένη επαφή με τους άλλους ανθρώπους γύρω του. Αυτό συμβαίνει, επειδή η ψυχοκινητική είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τις συναισθηματικές αντιδράσεις του παιδιού.

Η ψυχοκινητικότητα βοηθάει τα παιδιά να ζουν σε ομάδα. Τα ομαδικά παιχνίδια μαθαίνουν στα παιδιά να ζουν μέσα στη κοινωνία, στην οποία υπάρχουν κανόνες, που οφείλουν να σέβονται. Η παραβίαση των κανόνων δείχνει αδυναμία συνέχισης του παιχνιδιού ή της δραστηριότητας και, επομένως, επαναφέρει το παιδί στην παραδοχή των κανόνων της κοινωνικής ζωής. Η ψυχοκινητική ανάπτυξη του παιδιού είναι ένα εφόδιο που θα του επιτρέψει να ζήσει αρμονικά και να έχει μιά παραγωγική κοινωνική ζωή.

Εικόνα 7.2

Οι ψυχοκινητικές δραστηριότητες εμπλουτισμένες με μουσική αναπτύσσουν τις ικανότητες των παιδιών

Τα θεμελιώδη στοιχεία που πάνω τους στηρίζεται η έννοια της ψυχοκινητικότητας είναι:

- α) το σωματικό σχήμα,
- β) η αμφιπλευρική ικανότητα,
- γ) η λεπτή κινητικότητα,
- δ) ο χώρος,
- ε) ο χρόνος και
- στ) ο ρυθμός.

α) Το σωματικό σχήμα

Η γνώση του σωματικού σχήματος είναι η εικόνα που έχει το παιδί για το σώμα του, τοποθετώντας το πάντοτε μέσα στο περιβάλλον που ζει. Θεωρείται βασικό στοιχείο της προσωπικότητας του παιδιού. Το παιδί καταλαβαίνει τον κόσμο γύρω του, δηλαδή τα αντικείμενα, έμψυχα και άψυχα, και τα πρόσωπα που το αποτελούν σε συνάρτηση με το σώμα του. Το γνωστικό σχήμα του σώματος αποτελεί το κέντρο διάφορων σχέσεων έκφρασης και ενέργειας ανάμεσα στο άτομο και το περιβάλλον του. Με τις κατάλληλες δραστηριότητες βοηθάει το παιδί να αποκτήσει συνείδηση του εαυτού του, όπως:

- ☀ Να κατανοήσει και να οργανώσει το χώρο και το χρόνο.
- ☀ Να έχει αναπτυγμένη κινητικότητα, αλλά και να αποκτήσει αρμονία και συντονισμό στις κινήσεις του.
- ☀ Να αποκτήσει αυτοέλεγχο και αυτοπεποίθηση.
- ☀ Να μπορεί να προβλέπει και να εκτιμά τα αποτελέσματα των πράξεών του.

β) Η αμφιπλευρικήτητα

Είναι η ικανότητα ενός ατόμου να προκαλεί την ενεργοποίηση των δύο πλευρών του σώματός του με δυνατότητα επιλογής της μιάς ή της άλλης πλευράς, γεγονός που του επιτρέπει να πετυχαίνει καλύτερες επιδόσεις. Βοηθάει το παιδί να αναπτυχθεί ομαλά, το μαθαίνει να συντονίζει τις κινήσεις του και να ζει αρμονικά και με τις δύο του πλευρές.

Εικόνα 7.3

Το ψαλίδι θεωρείται ένα από τα βασικά υλικά που χρησιμοποιεί το παιδί, μαθαίνοντας να το χειρίζεται με την ισχυρή πλευρά του

Η αμφιπλευρικήτητα έχει τη βάση της σε νευρολογικά στοιχεία και εξελίσσεται ανάλογα με τις δραστηριότητες που εκτελεί το παιδί. Με τις κατάλληλες ασκήσεις το παιδί μαθαίνει να διαχωρίζει

- α) τις δύο πλευρές του σώματος,
- β) μαθαίνει την έννοια δεξί και αριστερό,
- γ) καταλαβαίνει την πλευρά του που υπερισχύει και προχωρά στην εξάσκηση και των δύο για να πετύχει την ισορροπία.

Η αμφιπλευρικήτητα σχετίζεται άμεσα με το σώμα του παιδιού όσο και με τα πρόσωπα ή αντικείμενα του περιβάλλοντός του.

Στο χώρο της Προσχολικής Εκπαίδευσης πιθανόν να υπάρχουν παιδιά δισταχτικά ή λιγότερο επιδέξια από τα άλλα, τα οποία θέλουν περισσότερη ενθάρρυνση, για να ασχοληθούν επιτυχημένα με δραστηριότητες που θα βελτιώσουν την αμφιπλευρικήτητά τους. Γι' αυτό και επειδή η αμφιπλευρικήτητα είναι μία δύσκολη έννοια για τα παιδιά, οι δραστηριότητες για την ανάπτυξή της πρέπει να είναι απλές, επαναλαμβανόμενες και να παρουσιάζονται στο παιδί με ευχάριστο τρόπο (μουσική - τραγούδια).

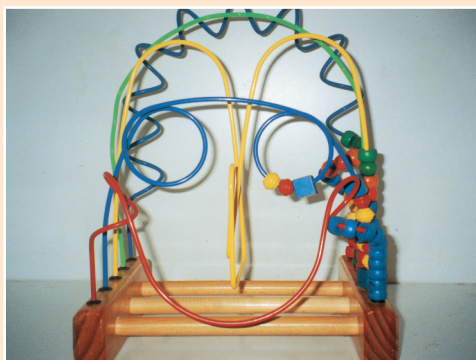
γ) Η λεπτή κινητικότητα

Σπουδαίο ρόλο στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού κατέχει η επιδεξιότητα του χεριού. Είναι ένα μέσο που βοηθά στη γνωριμία και κατάκτηση του κόσμου μέσα στον οποίο αναπτύσσεται.

Στην ηλικία των 3 χρονών το παιδί δεν μπορεί ακόμα να κάνει επιτυχημένες λεπτές κινήσεις. Δεν ελέγχει καλά τις κινήσεις των χεριών του, επίσης δεν υπάρχει ευλυγισία της άρθρωσης κάθε χεριού και νοητική ικανότητα της χρήσης της λεπτής κινητικότητας. Οι κινήσεις του παιδιού στην αρχή είναι μεγάλες, ξεκινάνε από τον ώμο και τον αγκώνα. Στη συνέχεια, με εξάσκηση, οι κινήσεις γίνονται πιο ειδικές και το παιδί εργάζεται με το καρπό του χεριού και τα δάχτυλα. Στη διάρκεια της εκμάθησης η λεπτή κινητικότητα συμπληρώνει την αμφιπλευρικότητα, μαθαίνοντας το παιδί να εργάζεται από τα αριστερά προς τα δεξιά.

Εικόνα 7.4

Άσκηση με κάντρες που ακολουθούν ορισμένες τροχιές τις οποίες πρέπει να ακολουθήσει το παιδί με το χέρι του, εξασκώντας την λεπτή κινητικότητά του

Για το λόγο αυτό, πρέπει να δίνονται πολλές ευκαιρίες στο παιδί να εξασκείται με ασκήσεις λεπτής κινητικότητας, όπως πιάσιμο και συγκράτηση αντικειμένων, άσκηση παλάμης και δακτύλων, συντονισμό χεριών. Ακόμη, πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στην ταυτόχρονη άσκηση και των δύο μελών.

Η επανάληψη και η χρήση απλού υλικού είναι δύο βασικοί παράγοντες που θα φέρουν το ζητούμενο αποτέλεσμα.

δ) Ο Προσανατολισμός του χώρου

Το παιδί για να αναπτυχθεί σωστά πρέπει να μάθει να προσανατολίζεται στο χώρο που κινείται, εργάζεται και εκφράζεται καθώς και να α-

ντιλαμβάνεται τις σχέσεις που υπάρχουν ανάμεσα στα αντικείμενα που το περιβάλλουν (άψυχα και έμψυχα).

Μέσα στο χώρο το παιδί κινείται συνέχεια, χρησιμοποιεί αντικείμενα, αλλάζει τις θέσεις τους ανάλογα με τις ανάγκες του και αντιλαμβάνεται βασικές έννοιες του χώρου όπως, μπροστά, πίσω, ανάμεσα, πάνω, κάτω κ.ά. Οι δραστηριότητες αυτές του δίνουν ερεθίσματα να ενεργοποιηθεί τόσο τις σωματικές όσο και τις πνευματικές του ικανότητες.

Σε ηλικία των 4-5 χρονών το παιδί μπορεί να φαντάζεται το χώρο μέσα στον οποίο κινείται, παίζει, ζει και αναπτύσσεται. Ο προσανατολισμός στο χώρο έχει ιδιαίτερη σημασία για την ανάπτυξη του παιδιού. Και αυτό, επειδή χωρίς την κατακτησή του δημιουργούνται πολλές φορές προβλήματα, όπως κινητική αστάθεια, μειωμένη ικανότητα προσανατολισμού κ.ά. Με κατάλληλες δραστηριότητες ο/η παιδαγωγός βοηθάει το παιδί να κατανοήσει βασικές έννοιες για το χώρο (οργάνωσή του, προσανατολισμός κ.ά.).

Εικόνα 7.5

Τα παιδιά ξαπλωμένα στο έδαφος σχηματίζουν κύκλο βιώνοντας με το σώμα τους την έννοια το χώρου

ε) Η αντίληψη του χρόνου

Η έννοια του χρόνου, στενά συνδεδεμένη με την έννοια του χώρου, είναι αφηρημένη. Για να την κατακτήσει το παιδί, χρειάζεται μια σειρά από συγκεκριμένες και μεθοδικές δραστηριότητες. Συντελεί όμως, στο να μάθει το παιδί να λειτουργεί και να οργανώνεται απέναντι στις διάφορες ανάγκες της καθημερινής του ζωής, μέσα στο χρόνο.

Από μικρή ηλικία το παιδί, εξαιτίας καθημερινών, απλών και συνηθισμένων χρονικών σημείων αναφοράς, έχει κάνει βιώμα του ορισμένες βασικές χρονικές έννοιες, όπως σήμερα, αύριο, πρωί, βράδυ. Μεγαλώνοντας αρχίζει να καταλαβαίνει έννοιες πιο δύσκολες, όπως παρελθόν και

μέλλον (π.χ. σήμερα είναι Παρασκευή, πάμε σχολείο, αύριο είναι Σάββατο, δεν πάμε σχολείο).

Σε αυτό συμβάλλουν και τα καθημερινά επαναλαμβανόμενα γεγονότα που συμβαίνουν στο χώρο της Προσχολικής Εκπαίδευσης (διάλειμμα, φαγητό κ.ά.)

Στο χώρο της τάξης, το παιδί έχει την δυνατότητα μέσα από διάφορες ψυχοκινητικές δραστηριότητες να κατανοήσει το χρόνο και τα επιμέρους στοιχεία που τον συνθέτουν τη διάρκεια, τη διαδοχή, τη μέτρηση κ.ά..

Εικόνες 7.6, 7.7
Τα παιδιά κινούνται μέσα
σε συγκεκριμένο (ορισμένο) χώρο
και σε γρήγορο χρόνο

στ) Η αντίληψη του ρυθμού

Ο ρυθμός περιλαμβάνει τις έννοιες της σειράς, της διαδοχής, της διάρκειας, της εναλλαγής, της αρμονίας και της επανάληψης. Η ανακάλυψή του βοηθάει το παιδί να αντιληφθεί καλύτερα την οργάνωση του χώρου.

Το παιδί με τη βοήθεια του/της παιδαγωγού μαθαίνει να αναγνωρίζει ρυθμούς, να τους αναπαράγει, ακόμα και να δημιουργεί δικούς του. Κάτι

τέτοιο πραγματοποιείται με ασκήσεις χειρισμού μουσικών οργάνων αλλά και με ασκήσεις χτυπήματος των χειρών. Με τον τρόπο αυτό το παιδί εκφράζει τον αυθόρμητο, προσωπικό του ρυθμό, σύμφωνα με το συναίσθημα που το διακατέχει, ο οποίος έχει άμεση σχέση με τις κινήσεις και τη νοητική εικόνα του σώματός του.

Οι ρυθμικές αξίες, που ονομάζονται και μουσικές αξίες, είναι το μισό, το τέταρτο, το όγδοο, το δέκατο όγδοο και οι παύσεις. Στα μικρά παιδιά αρέσει πολύ να κινούνται ρυθμικά ακούγοντας μουσική ή ένα τραγούδι. Είναι μιά ενέργεια που με την επανάληψή της τα μαθαίνει να προσαρμόζονται σ' ένα συγκεκριμένο ρυθμό και σταδιακά καταλαβαίνουν ότι τα συναισθήματα που νιώθουν αντιπροσωπεύουν και τα άλλα παιδιά της τάξης τους.

7.1.2. Δραστηριότητες

α) Για τη γνώση του σωματικού σχήματος

Η βίωση του σωματικού σχήματος πραγματοποιείται από το παιδί,

- i. με την ελεύθερη και οργανωμένη κίνηση στο χώρο, δηλαδή να νιώθει κίνηση σε κάθε μέρος του σώματός του και
- ii. με την απευθείας ή εκ των υστέρων μίμηση, δηλαδή με το να βλέπει το παιδί κάθε τομέα πάνω σ' ένα άλλο πρότυπο ή εικόνα.

Οι δραστηριότητες που βοηθούν το παιδί να αναπτυχθεί στην ηλικία των **2,5 χρονών ως 3,5 χρονών** είναι οι ασκήσεις μεγάλης κινητικότητας, όπως:

- Να βαδίζει κανονικά, στα τέσσερα ή με τα γόνατα.
- Να κάνει απλά πηδηματάκια στο έδαφος.
- Παιχνίδια με τη μπάλα, για παράδειγμα, την πετάει στον αέρα, την κυλάει ή την σπρώχνει με το πόδι του.
- Παιχνίδια ισορροπίας, για παράδειγμα, περνάει από τη μιά καρέκλα στην άλλη, βαδίζει πάνω σε ένα πάγκο κ.ά.

Στην ηλικία των **3,5 χρονών ως 6 χρονών** το παιδί πραγματοποιεί δυσκολότερες ασκήσεις ως προς την σύνθεση τους, όπως:

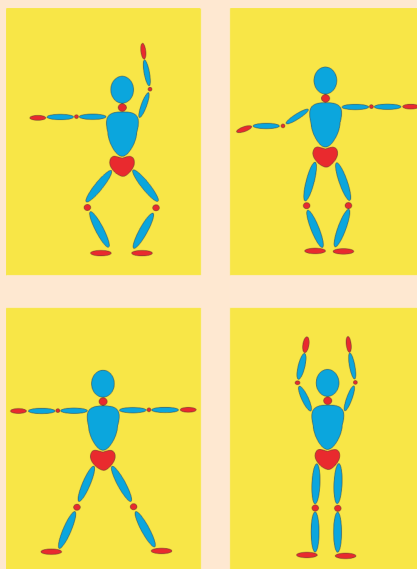
- Μετατοπίσεις, όπως βάδισμα, τρέξιμο, πήδημα. Τα παιδιά μπορούν να εκτελέσουν αυτές τις ασκήσεις αυτοσχεδιάζοντας, αλλά και οργανωμένα ακολουθώντας κανόνες. Μπορούν να γίνονται ζευγάρια, ομάδες ή να κινούνται ατομικά προς διάφορες κατευθύνσεις, μπροστά, πίσω, πλάγια κ.ά. Οι συνδυασμοί των ασκήσεων ποικίλλουν και είναι δυνατό να συνοδεύονται από μουσική.

Εικόνα 7.8

Μιά ενδεικτική δραστηριότητα αδής (μεγάλης) κινητικότητας είναι το περπάτημα του παιδιού με τα γόνατα πάνω στο έδαφος

- Μιμητικές δραστηριότητες, που προσφέρουν στο παιδί την ευκαιρία να κινεί ολόκληρο το σώμα με διάφορους τρόπους. Υπάρχει ένα πρότυπο (ο/η παιδαγωγός ή ένα παιδί ή μιά κούκλα) που εκτελεί κάποιες συγκεκριμένες κινήσεις και τα νήπια που το παρακολουθούν επαναλαμβάνουν τις κινήσεις που βλέπουν. Οι ασκήσεις αυτές μπορούν να εκτελεστούν από όλη την ομάδα των παιδιών ή ανάμεσα σε ζευγάρια, όπου το ένα παιδί κάνει το πρότυπο και το άλλο μιμείται (παιχνίδι του καθρέπτη), όπως στο παρακάτω σχήμα.

Εικόνα 7.9

Οι μιμήσεις είναι ένα μέσο εκφραστικής κίνησης των παιδιών, κυρίως όταν δεν υπάρχει πρότυπο (εκ των υστέρων μίμηση).

- Τα παιδιά μπορούν να τραγουδήσουν ένα τραγούδι που αναφέρεται σε συγκεκριμένες ασκήσεις σώματος, και να μιμηθούν τις κινήσεις που ακούνε (τραγούδια γυμναστικής, τραγούδια με κινήσεις διάφορων ζώων).
- Δραστηριότητες αναπνοής όπου τα παιδιά φουσκώνουν μπαλόνια, σφυρίζουν, ρουφάνε με καλαμάκι κ.ά.

Ακόμη, πρέπει να δίνονται στο παιδί ερεθίσματα, για να αναπτύξει τη δημιουργικότητά του και να οδηγηθεί στην προσωπική διερεύνηση των δυνατοτήτων του σώματός του (κινήσεις, στάσεις) με τη χρησιμοποίηση ποικίλου υλικού. Ο/η παιδαγωγός παροτρύνει τα παιδιά να εφευρίσκουν πρωτότυπους τρόπους ενασχόλησης με το ψυχοκινητικό υλικό. Για παράδειγμα, με ποιους τρόπους μπορούμε να παίξουμε με τη μπάλα, τα στεφάνια, τις κορδέλες (πέταμα, αναπήδηση κ.ά.).

β) Δραστηριότητες για την αμφιπλευρικήτητα

1. Ασκήσεις για τον διαχωρισμό των δύο πλευρών

- Σπρώχνουν με το ένα πόδι μιά μπάλα και με το άλλο πόδι ένα κουτί.
- Κάνουν άσκηση ισορροπίας στο ένα πόδι και μετά στο άλλο.

Εικόνα 7.10

Τα παιδιά περπατούν με τις μύτες των ποδιών βιώνοντας τις δυνατότητες του σώματός τους

2. Ασκήσεις για την ισόρροπη ανάπτυξη των δύο πλευρών

- Τα παιδιά κάνουν πηδηματάκια πρώτα με το ένα πόδι και μετά με το άλλο, ακολουθώντας μιά γραμμή.
- Παιχνίδι με μπάλα. Τα παιδιά μπαίνουν σε σειρά και ρίχνουν τη μπάλα με το ένα χέρι στο διπλανό τους.

3. Ασκήσεις για να μάθουν την έννοια δεξί - αριστερό.

- Ο/η παιδαγωγός μέσα από δραστηριότητες τα βοηθάει να καταλάβουν ποια είναι η κυρίαρχη πλευρά του σώματός τους, (π.χ. ποιο χέρι χρησιμοποιούν για την προσευχή, το χτένισμα, την ζωγραφική). Στη συνέχεια, τους επισημαίνει ότι αυτό το χέρι είναι το δεξί ή το αριστερό, ανάλογα με την περίπτωση.
- Τα παιδιά μπαίνουν σε σειρά και σηκώνουν σύμφωνα με το παράγγελμα του/της παιδαγωγού τότε το δεξί ή αριστερό χέρι ή πόδι, πιάνουν το αριστερό ή δεξί μάγουλο, μάτι κ.ά.

γ) Δραστηριότητες για την άσκηση της λεπτής κινητικότητας**Για τα παιδιά ηλικίας 2.5 χρονών έως 3.5 χρονών**

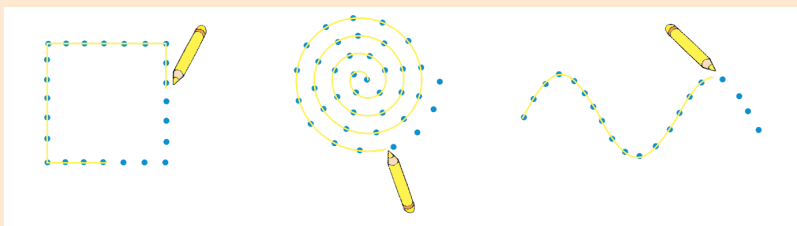
- Το παιδί περνάει από μιά χοντρή κλωστή μεγάλες χάντρες.
- Παίζει πλαστελίνη και δημιουργεί.
- Τσαλακώνει χαρτί και προσπαθεί να φτιάξει μπαλίτσες που τις χρησιμοποιεί σε χειροτεχνίες.

Εικόνα 7.11

Τα παιδιά παίζοντας με την πλαστελίνη
εξασκούν τα δακτύλά τους

Για τα παιδιά ηλικίας 3.5 χρονών έως 6 χρονών

- Παίζουν με μιά κορδέλα και γυρίζοντάς την συνέχεια γύρω από τα χέρια τους δημιουργούν κάθετους και οριζόντιους σχηματισμούς.
- Τα παιδιά ασχολούνται με καθημερινές δραστηριότητες της ζωής, όπως κούμπωμα, ξεκούμπωμα, άνοιγμα-κλείσιμο φερμουάρ, δέσιμο κορδονιών (πλαίσια Μοντεσσόρι).
- Ο/η παιδαγωγός παρουσιάζει στα παιδιά διάφορα γραφικά σχέδια σ' ένα μεγάλο χαρτί ή στο έδαφος με κιμωλία. Τα παιδιά προσπαθούν να τις ακολουθήσουν στην αρχή με το δάχτυλό τους, στη συνέχεια με ένα ξυλάκι και τέλος, αν είναι πάνω σε χαρτί, με μαρκαδόρο ή με κιμωλία στο έδαφος, όπως στο παρακάτω σκίτσο.

δ) Δραστηριότητες για τον προσανατολισμό στο χώρο

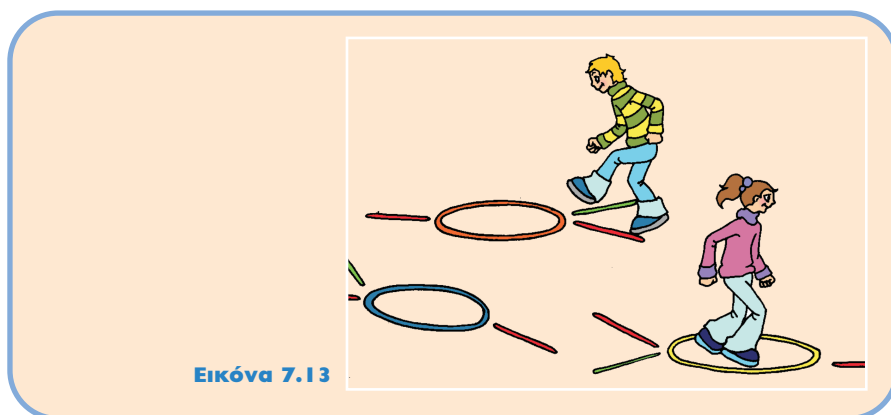

Εικόνα 7.12

Τα παιδιά κινούνται ελεύθερα στον χώρο της τάξης τους κατανοώντας την έννοια του χώρου

- Μετακινήσεις στο χώρο προς διάφορες κατευθύνσεις. Τα παιδιά βαδίζουν ελεύθερα, σε μικρές ομάδες, σε ζευγάρια ή το καθένα μόνο του.
- Τα παιδιά σχηματίζουν τρένο μπαίνοντας το ένα πίσω από το άλλο και πραγματοποιούν ελιγμούς μέσα στην τάξη.

- Παιχνίδι με στεφάνια. Τα παιδιά μπαίνουν μέσα στο στεφάνι από ορισμένη είσοδο που σημειώνεται με δύο ραβδάκια και στη συνέχεια βγαίνουν από ορισμένη έξοδο που σημειώνεται από ένα ραβδάκι. Η κίνηση συνεχίζεται το ίδιο από στεφάνι σε στεφάνι όπως στο παρακάτω σκίτσο.

- Τα παιδιά τοποθετούνται σε σχέση με την καρτέλα τους μπροστά, πίσω, δίπλα, κάτω, πάνω.

ε) Δραστηριότητες για την αντίληψη του χρόνου

- Ο/η παιδαγωγός κρύβει δύο αντικείμενα που κρατά και ρωτάει τα παιδιά ποιο αντικείμενο έκρυψε πρώτο και ποιο δεύτερο.
- Τα παιδιά βρίσκονται όρθια σε κύκλο και κοιτούν τον/την παιδαγωγό που πετάει στον αέρα ένα μαντήλι. Μόλις το μαντήλι πέσει στο έδαφος τότε τα παιδιά κάθονται κάτω.
- Ο/η παιδαγωγός ζητάει από κάθε παιδί να διανύσει ορισμένη απόσταση - μιά γραμμή στο έδαφος - με μικρά ή μεγάλα βήματα, αργά ή γρήγορα, συνδυάζοντας και τα δύο.
- Ο/η παιδαγωγός δείχνει στα παιδιά εικόνες που παρουσιάζουν την εξέλιξη του 24ώρου (πρωί - μεσημέρι - απόγευμα - βράδυ). Στη συνέχεια ζητάει από τα παιδιά να βάλουν στη σωστή σειρά τις εικόνες που βλέπουν.

στ) Δραστηριότητες για την άσκηση του ρυθμού

Το πρώτο βασικό σημείο της Ρυθμικής Αγωγής είναι το βάδισμα. Στην αρχή το παιδί, μόλις ακούσει ένα μουσικό κομμάτι, βαδίζει αυθόρμητα. Σιγά-σιγά το βάδισμά του γίνεται με συγκεκριμένο ρυθμό και ακρίβεια, ανακαλύπτοντας με αυτό τον τρόπο τον ατομικό του ρυθμό.

Εικόνα 7.14

Ο χορός βοηθά τα παιδιά να βιώσουν την έννοια του ρυθμού

Σημαντικό στοιχείο για την κατάκτηση της αντίληψης του ρυθμού είναι ο τρόπος που θα χρησιμοποιήσει ο/η παιδαγωγός. Για να μάθει τις μουσικές αξίες στα παιδιά, χρησιμοποιεί το χτύπημα των χειρών ή το ταμπουρίνο.

- Έτσι, τα παιδιά:
 - Χτυπώντας το μισό, βαδίζουν αργά,
 - χτυπώντας το τέταρτο, βαδίζουν κανονικά,
 - χτυπώντας το όγδοο, τρέχουν,
 - χτυπώντας το δέκατο όγδοο, καλπάζουν ή κάνουν πηδηματάκια.
- Τα παιδιά χτυπούν όλα μαζί τα χέρια τους ή τα πόδια τους, σύμφωνα με τα παραγγέλματα που τους δίνει ο/η παιδαγωγός, για παράδειγμα, αργά, γρήγορα, πάνω στο έδαφος κ.ά.
- Τα παιδιά μαθαίνουν να αντιλαμβάνονται, να αναγνωρίζουν και να αναπαράγουν ρυθμούς που υπάρχουν στη φύση. Για παράδειγμα, κάθονται σε κύκλο και με κλειστά μάτια ακούν σιωπηλά και αναπαράγουν το φύσημα του αέρα, τη βροχή, το θόρυβο των αυτοκινήτων, το τρένο, το χτύπο του ρολογιού κ.ά.
- Με το άκουσμα μουσικών κομματιών τα παιδιά μαθαίνουν να χορεύουν διάφορους απλούς χορούς με απλά βήματα.

7.2. Αισθητηριακός Τομέας

7.2.1. Ο ρόλος της αγωγής

Το παιδί επικοινωνεί με το περιβάλλον (έμπυχο και άμπυχο) χρησιμοποιώντας βασικές λειτουργίες του οργανισμού του που εκφράζονται με τις αισθήσεις, την όραση, την ακοή, την αφή, τη γεύση και την όσφρηση.

Ο αισθητηριακός τομέας θεωρείται η βάση της πνευματικής και ψυχικής ανάπτυξης και ισορροπίας του παιδιού. Για το λόγο αυτό το παιδί προσπαθεί να βελτιώσει τις αισθήσεις του, γνωρίζοντας με νέα ερεθίσματα τα χαρακτηριστικά των αντικειμένων που έρχεται σε επαφή και αποκτώντας γνώσεις και εμπειρίες από το περιβάλλον μέσα στο οποίο ζεί και εξελίσσεται. Παράλληλα, αναπτύσσει το αίσθημα της προσοχής και της σκέψης, εμπλουτίζοντας τη γνώση του, γεγονός που βοηθάει στην καλή λειτουργία της μνήμης.

Εικόνα 7.15

Τα παιδιά παίζοντας με την πλαστέ-
λίνη διακρίνουν τη σύσταση της ύλης του
αντικειμένου

Η οικογένεια και γενικότερα η Προσχολική Αγωγή (Βρεφονηπιακός σταθμός-Νηπιαγωγείο) δίνουν την ευκαιρία να αρχίσει η εξάσκηση των αισθήσεων από πολύ μικρή ηλικία, κάτι που για το παιδί είναι πολύ σημαντικό. Βέβαια στο Βρεφονηπιακό σταθμό-Νηπιαγωγείο γίνεται με συστηματικό και πρωτότυπο τρόπο, ευχάριστο στο παιδί και πάντα σε μορφή παιχνιδιού, που το παρακινεί να πειραματιστεί και να διευρύνει τα ενδιαφέροντά του και τις ανάγκες του για σωστή επικοινωνία. Το πρόγραμμα παρουσίασης των δραστηριοτήτων για τον αισθητηριακό τομέα στις μικρές ηλικίες είναι καθοριστικής σημασίας. Έτσι λοιπόν αρχίζει πάντοτε με ασκήσεις που μπορούν να δώσουν στο παιδί ερεθίσματα:

- ☀ Για τη διάκριση των χρωμάτων και την ονομασία τους.
- ☀ Για την ένταση και την ποιότητα των δικών του αισθημάτων, όπως κρύο-ζεστό, σκληρό-μαλακό κ.ά.
- ☀ Για να διακρίνει τη διαβάθμιση και τη διαφορά μεταξύ των αντικειμένων, όπως το βάρος των αντικειμένων, την τονικότητα των χρωμάτων κ.ά. με αυξανόμενο βαθμό δυσκολίας.

- ☀ Για την παρουσίαση της έννοιας της σύγκρισης, όπως πιο κοντό, πιο χοντρό, πιο φαρδύ κ.ά.
- ☀ Για τη διάκριση της σύστασης της ύλης, όπως αντικείμενα που διαλύονται, που καίγονται, που σκίζονται κ.ά.
- ☀ Για την οσμή, τη γεύση και τον ήχο.

Ξεκινώντας τις ασκήσεις αυτές λαμβάνεται υπόψη ότι η παρουσίαση μιάς αίσθησης πρέπει να γίνεται με τέτοιο τρόπο, ώστε οι ιδιότητές της να έρχονται στην επιφάνεια ξεχωριστά, για να γίνονται ευκολότερα αντιληπτές από το παιδί. Οι ασκήσεις των αισθήσεων πρέπει να ξεκινούν με πρωτοβουλία των παιδιών για πράγματα που βρίσκονται στο κοντινό τους περιβάλλον και τα προκαλούν. Συνήθως οι ασκήσεις αυτές μπορούν να συνδεθούν και με τις μετέπειτα ενασχολήσεις των παιδιών μέσα στην τάξη, όπως είναι το παιχνίδι, η χειροτεχνία, η ελεύθερη ζωγραφική, ακόμη και το παραμύθι.

7.2.2. Δραστηριότητες

Για το τμήμα των παιδιών ηλικίας 1.5 ετών έως 3.5 ετών απαραίτητη προϋπόθεση είναι να οργανωθεί το περιβάλλον με υλικό από το ίδιο το φυσικό περιβάλλον του παιδιού, το οποίο πρέπει να είναι πλούσιο σε ερεθίσματα. Στην αρχή οι δραστηριότητες είναι εξατομικευμένες, ενώ στη συνέχεια πραγματοποιούνται από μικρές ομάδες ή από όλη την ομάδα της τάξης.

Ο/η παιδαγωγός διαλέγει ασκήσεις από την καθημερινή ζωή, οι οποίες βοηθούν το παιδί να γνωρίσει και να καταλάβει τις σχέσεις των πραγμάτων που βρίσκονται γύρω του. Με τον τρόπο αυτό, οι κούκλες, τα αυτοκινητάκια, τα διάφορα παιχνίδια βοηθούν το παιδί, ενώ ασχολείται με αυτά, να αποκτήσει εμπειρίες και γνώσεις σχετικές με το χρώμα, το βάρος και το μέγεθος των άλλων στοιχείων.

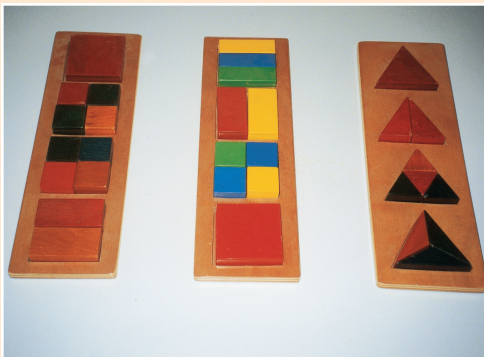
Για το τμήμα των παιδιών από 3.5 έως 6 ετών η αγωγή των αισθήσεων πρέπει να είναι περισσότερο οργανωμένη και μεθοδική. Τα μεγαλύτερα παιδιά αναδεικνύουν πολλές φορές μόνα τους το θέμα της αισθητηριακής άσκησης, με το οποίο θα ασχοληθεί η τάξη, μέσα από απορίες που εκφράζουν για την κατανόηση του συσχετισμού των εννοιών μεγέθους, βάρους, διεύθυνσης κ.ά.

Οι αισθητηριακές ασκήσεις χωρίζονται σε κατηγορίες, ανάλογα με τα ερεθίσματα που τις προκαλούν τα οποία και δίνουν την κατεύθυνσή τους. Έτσι, έχουμε ασκήσεις-δραστηριότητες για την όραση, την ακοή, την αφή, για τη γεύση και την όσφρηση.

α) Ασκήσεις για την όραση

Εικόνα 7.16

Αισθητηριακό υλικό που βοηθά το παιδί να διακρίνει τα χρώματα και τα σχήματα των αντικειμένων

- Το παιδί με τη βοήθεια κατάλληλου υλικού που του παρουσιάζει ο/η παιδαγωγός παρατηρεί και στη συνέχεια ξεχωρίζει και ονομάζει τα χρώματα (κόκκινο, κίτρινο κ.ά.) και τις αποχρώσεις τους (ροζ, γαλάζιο κ.ά.), τα μεγέθη (μεγάλο, μικρό κ.ά.), τις θέσεις (πάνω, κάτω κ.ά.) και τις διευθύνσεις (αριστερά, δεξιά).
- Ο/η παιδαγωγός παρουσιάζει στα παιδιά μία σειρά αντικειμένων, στη συνέχεια αφαιρεί ένα από αυτά, και ρωτάει ποιο αντικείμενο λείπει. Η συγκεκριμένη άσκηση μπορεί να επαναληφθεί και με ένα αντικείμενο που άλλαξε θέση.
- Ακόμη, μπορούν να παρατηρήσουν δύο εικόνες με πανομοιότυπο θέμα, για να βρουν ομοιότητες ή διαφορές ή να παρατηρήσουν μία εικόνα με λάθος και να το ανακαλύψουν.

β) Ασκήσεις για την ακοή

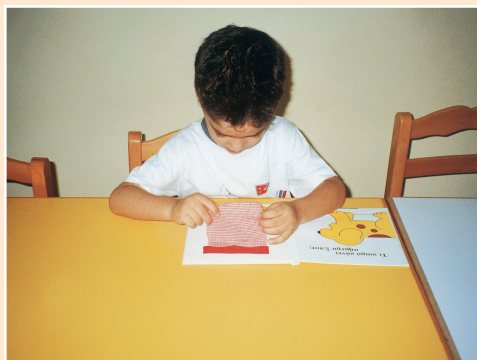
- Ο/η παιδαγωγός οργανώνει διάφορες ακουστικές ασκήσεις, όπως να ακούν τα παιδιά από το μαγνητόφωνο διάφορους θορύβους και να τους αναγνωρίζουν (φωνές, θόρυβο αυτοκινήτων, τικ-τακ, κορναρίσματα κ.ά.).
- Προτρέπει τα παιδιά να μιμηθούν φωνές ζώων (σιγά, δυνατά, άγρια, ήρεμα).
- Οργανώνει άσκηση σιωπής, παιχνίδι ύπνου (κοιμόμαστε όπως το μωρό, όπως το πουλάκι, ροχαλίζουμε), ένα παιχνίδι που διασκεδάζει πολύ τα παιδιά όλων των ηλικιών.

- Μιά ομάδα παιδιών παίζει με μουσικά όργανα και ο/η παιδαγωγός ζητάει από τα υπόλοιπα παιδιά να ξεχωρίσουν τον ήχο των μουσικών οργάνων που ακούν, χωρίς να βλέπουν τα παιδιά που παίζουν.

Οι ασκήσεις για την ακοή, σκοπό έχουν να κάνουν το παιδί ικανό να αναγνωρίζει διάφορους ήχους και σταδιακά να αντιλαμβάνεται και τους πιο ελαφριούς θορύβους και να διακρίνει:

- την ένταση,
- τη διεύθυνση (από πού ακούγεται ο ήχος),
- τη χροιά (φωνές, κρότους, μουσικούς ήχους) και να διακρίνει τη διαφορά τους,
- τη διάρκεια των ήχων, των παύσεων και τις διαφορές των ρυθμών.

γ) Ασκήσεις αφής

Εικόνα 7.17, 7.18

Το παιδί ανακαλύπτει με την αφή το είδος κατασκευής του αντικειμένου που ψηλαφεί (γούνα, βαμβάκερο ύφασμα)

Η αίσθηση της αφής είναι το μέσο με το οποίο το παιδί ξεχωρίζει το αντικείμενο πού το προσελκύει. Δε σταματάει στην παρατήρηση, αλλά πιάνει και περιεργάζεται το αντικείμενο που το ενδιαφέρει.

- Πρώτη άσκηση αφής αποτελεί η επαφή των παιδιών με το σαπούνι και το νερό, όταν μαθαίνουν να πλένουν τα χέρια τους.
- Ο/η παιδαγωγός δίνει στο παιδί διάφορα αντικείμενα (κλειδί, μπαλάκι, μολύβι κ.ά.) που χωράνε στη παλάμη του, για να τα ψηλαφίσει με δεμένα μάτια και στη συνέχεια να τα αναγνωρίσει.
- Ασκούνται στο άνοιγμα, κλείσιμο, γέμισμα, κούμπωμα (μέθοδος Μοντεσσόρι).
- Τα παιδιά, ανάλογα με τα αντικείμενα που τους δίνονται από τον/την παιδαγωγό, μαθαίνουν να ξεχωρίζουν την υφή διάφορων υλικών (αλάτι, αλεύρι κ.ά.), την ποιότητα των υφασμάτων (μαλακό, απαλό κ.ά.) την αίσθηση ζεστού, κρύου.

Οι ασκήσεις αφής δίνουν τη δυνατότητα στο παιδί να ασκήσει την επιδεξιότητα του και να αποκτήσει ευλυγισία στην ψηλάφηση αντικειμένων.

δ) Ασκήσεις γεύσης και όσφρησης

- Ο/η παιδαγωγός ζητάει από τα παιδιά να δοκιμάσουν ορισμένα προϊόντα με κλειστά μάτια, όπως αλάτι, ζάχαρη, καφέ, λεμόνι κ.ά., και προσπαθούν να αναγνωρίσουν τις γευστικές διαφορές (αλμυρό, γλυκό, πικρό, ξινό).
- Τα παιδιά μυρίζουν αρώματα λουλουδιών, σαπουνιών, φρούτων. Ακόμη, μυρίζουν οσμές διάφορων υγρών, όπως νερού, κρασιού, κολόνιας, οινόπνεύματος, κ.ά., και στη συνέχεια ο/η παιδαγωγός τα παρακινεί να τα αναγνωρίσουν από το άρωμά τους.

Με αυτές τις ασκήσεις τα παιδιά μαθαίνουν να ξεχωρίζουν γεύσεις, ευχάριστες και δυσάρεστες μυρωδιές καθώς και από πού προέρχονται.

7.3. Νοητικός Τομέας

7.3.1. Ο ρόλος της αγωγής

Ο ρόλος της Προσχολικής Αγωγής είναι ιδιαίτερα σημαντικός για τη νοητική ανάπτυξη του παιδιού, τη διεύρυνση, δηλαδή, των γνώσεών του και την αναβάθμιση του τρόπου σκέψης του. Το παιδί καταφέρει να πολλαπλασιάσει τις γνώσεις του μέσα από τις κινητικές πράξεις-ενέργειες, τις οποίες όμως οργανώνει με τη βοήθεια των νοητικών πράξεων και τη συμβολική λειτουργία (εκ των υστέρων μίμηση, ιχνογράφημα, συμβολικό παιχνίδι, νοητική εικόνα και γλώσσα) (Βιβλίο δραστηριοτήτων Νηπιαγωγού 1991).

Όσον αφορά τον τομέα της νοητικής ανάπτυξης, το παιδί μέσα στο χώρο του Βρεφονηπιακού σταθμού μαθαίνει:

- Να είναι περίεργο και δραστήριο.
- Να διερευνά πραγματικές καταστάσεις, ανάλογα με το επίπεδο ανάπτυξής του, και με τον τρόπο αυτό να οδηγείται σε μία θετική σχέση με τη μάθηση.
- Να εμπλουτίζει τις εμπειρίες του από το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον και να τις οργανώνει με τη βοήθεια της συμβολικής λειτουργίας, ανάλογα με το βαθμό ωριμότητάς του.

Το παιδί σ' αυτή την ηλικία χρησιμοποιεί τις γνώσεις και τις πράξεις του, για να ερμηνεύει τις καταστάσεις στις οποίες εμπλέκεται μέσα στο περιβάλλον που ζει. Αυτό γίνεται με βάση το εγώ του, την ατομική - προσωπική του άποψη, είναι δηλαδή, εγωκεντρικό. Κάτι τέτοιο βέβαια δε συμβαίνει επειδή τα παιδιά είναι ατομιστές και δεν επιθυμούν να λάβουν υπόψη τους τις επιθυμίες των άλλων, αλλά δείχνει ότι δεν είναι ακόμη ικανά να συνεργάζονται και η λογική τους δεν τους επιτρέπει να συνδυάζουν διαφορετικές απόψεις (Piaget 1967).

Βέβαια, ο εγωκεντρισμός αποτελεί εμπόδιο για την αντικειμενική αντιμετώπιση των καταστάσεων τις οποίες καλείται να αντιμετωπίσει το παιδί, γιατί μπορεί να οδηγήσει σε λανθασμένη ερμηνεία διάφορων φυσικών φαινομένων.

Παρουσιάζεται λοιπόν η αναγκαιότητα απάντησης στο ερώτημα:

Ποιος είναι ο ρόλος του Βρεφονηπιακού σταθμού στην αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος; Με ποιο τρόπο μπορεί το παιδί να αποκεντρώσει σταδιακά την σκέψη του;

Εικόνα 7.19

Με τη μίμηση ρόλων το παιδί ενισχύει την κοινωνική του προσαρμογή

Η οργάνωση διάφορων δραστηριοτήτων σκοπό έχουν να βοηθήσουν το παιδί να κατανοήσει τα πράγματα και τις καταστάσεις στις οποίες εμπλέκεται. Όταν το παιδί βλέπει την αντίδραση των άλλων σε κάποια πρότασή του, αρχίζει να καταλαβαίνει ότι η άποψη των άλλων είναι ένα σημαντικό μέρος της ζωής. Σταδιακά αντιλαμβάνεται ότι δεν μπορεί να βλέπει τα πράγματα μόνο με τον τρόπο που θέλει και νομίζει το ίδιο (επικέντρωση στις ιδέες του), αλλά να συνεκτιμά και τη γνώμη των άλλων μέσα στην ομάδα.

Ο Piaget υποστηρίζει ότι "η συνεργασία βοηθάει στη μη επικέντρωση και το παιδί απελευθερώνεται από τον εγωκεντρισμό και προχωρά προς την αντικειμενικότητα" (Κουτσουβάνου 1994). Βασική αρχή της θεωρίας του Piaget είναι ότι στον τομέα της νοητικής ανάπτυξης υπάρχουν στάδια τα οποία διαδέχονται το ένα το άλλο και αντιστοιχούν σε μία μεγάλη χρονική περίοδο. Κάθε στάδιο διαφέρει ποιοτικά από το άλλο, καθώς το παιδί οργανώνει τον κόσμο του με διαφορετικό τρόπο. Όλα τα παιδιά περνούν απ' αυτά τα στάδια νοητικής ανάπτυξης, αλλά όπως είναι φυσικό, δεν εξελίσσονται όλα με τον ίδιο ρυθμό σε κάθε ηλικία.

Στη μικρή ηλικία, των 2 χρονών ως 6 χρονών, τα παιδιά δεν έχουν αναπτύξει την ικανότητα λογικής, η σκέψη τους δεν είναι συστηματική, επομένως δεν μπορούν να καταλήξουν σε γενικά συμπεράσματα και να σχηματίσουν έννοιες που βασίζονται σε λογικά δεδομένα. Δηλαδή, τα παιδιά μπορούν να εστιάσουν την προσοχή τους σε μια μόνο ιδιότητα ε-

νός αντικειμένου κάθε φορά, όπως στο χρώμα, το μέγεθος, το σχήμα κ.ά. Αυτό τους δίνει την δυνατότητα ν' αποκτήσουν φυσική γνώση για το συγκεκριμένο αντικείμενο.

Χαρακτηριστικό της σκέψης στην παιδική ηλικία είναι το γεγονός ότι τα παιδιά αντιλαμβάνονται τα ερεθίσματα από το περιβάλλον τους (εμπειρίες - καταστάσεις) προσέχοντας μόνο το τελικό αποτέλεσμα. Δεν μπορούν να κρίνουν τα επιμέρους στοιχεία και να οδηγηθούν σε σωστά συμπεράσματα.

Τα παιδιά είναι δύσκολο να συνδέσουν τη χωροχρονική σχέση ανάμεσα στα αντικείμενα και την εξέλιξη των γεγονότων. Αυτό συμβαίνει γιατί η σκέψη τους είναι περιορισμένη και μπορεί να κινηθεί μόνο προς συγκεκριμένες κατευθύνσεις. Για το λόγο αυτό, όταν βλέπουν κάποια αντικείμενα δεν μπορούν να τα ομαδοποιήσουν με βάση τα κοινά τους γνωρίσματα, αλλά τα αντιλαμβάνονται σύμφωνα με το χώρο που καταλαμβάνουν.

Στη νοητική ανάπτυξη των παιδιών σημαντικό ρόλο κατέχει και η λειτουργία της γλώσσας. Με τη χρήση της γλώσσας μπορούν να εκφράζουν προφορικά τις ιδέες ή τις σκέψεις που τους προκαλούν διάφορες καταστάσεις, και με τον τρόπο αυτό να επικοινωνούν καλύτερα με τους άλλους. Τα παιδιά υποβοηθούνται από τη γλώσσα κυρίως, ώστε να αποκτήσουν οργανωμένες γνώσεις μέσα από τη διαδικασία συσχετισμών. Η γλώσσα είναι επίσης καθοριστικός παράγοντας για να επιτευχθούν **οι στόχοι της νοητικής ανάπτυξης** των παιδιών, που είναι:

- Να γνωρίσουν τα αντικείμενα του περιβάλλοντός τους, σύμφωνα με τις φυσικές ιδιότητες και τα χαρακτηριστικά τους γνωρίσματα ως προς το χρώμα, το σχήμα, το μέγεθος, την οσμή, τη γεύση.
- Να γνωρίσουν την κοινωνική σημασία τους, την κατασκευή τους και τη χρησιμότητά τους.
- Να έρθουν σε επαφή με το φυσικό περιβάλλον (γνωριμία με τα ζώα, με τα φυτά), να μάθουν να τα ομαδοποιούν, να τα ταξινομούν και να τα αντιστοιχίζουν με την βοήθεια της γλώσσας.
- Να επισημάνουν λογικομαθηματικές σχέσεις, με στόχο να βρουν ομοιότητες, διαφορές και χωροχρονικές σχέσεις ανάμεσα σε αντικείμενα και καταστάσεις, να μάθουν να τα ομαδοποιούν, να τα ταξινομούν και να τα αντιστοιχίζουν με τη βοήθεια της γλώσσας.

7.3.2. Δραστηριότητες

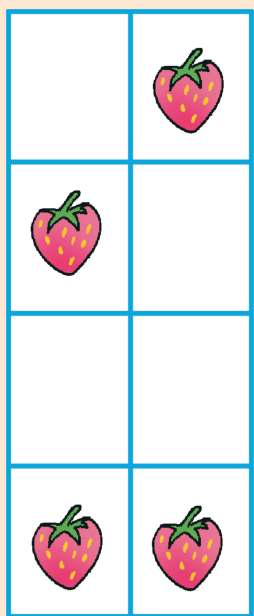
Ο χώρος του Βρεφονηπιακού σταθμού πρέπει να διαθέτει διάφορα υλικά από το φυσικό περιβάλλον, τα οποία χρησιμοποιούνται στην αρχή ατομικά ή από μικρές ομάδες παιδιών και στη συνέχεια από όλη την τάξη.

Οι πληροφορίες για τα υλικά αυτά πρέπει να δίνονται από τον/την παιδαγωγό **έμμεσα**, χωρίς ιδιαίτερη ανάλυση, ώστε να επιτρέπεται και να επιτυγχάνεται η διερεύνηση από το παιδί. Ο ρόλος του/της είναι να τα παρακινεί να χρησιμοποιήσουν το υλικό που βρίσκεται τοποθετημένο σε μια γωνιά συμβολικού παιχνιδιού. Τα παιδιά έρχονται σε επαφή με το υλικό αυθόρμητα και προχωρούν σε συσχετισμούς και ομαδοποιήσεις που θα τα οδηγήσουν να ανακαλύψουν μόνα τους τα χαρακτηριστικά και τις ιδιότητές του, μαθαίνοντας ταυτόχρονα το αντίστοιχο λεξιλόγιο (π.χ. Μοντεσσोरιανό υλικό για την ανάπτυξη των αισθήσεων).

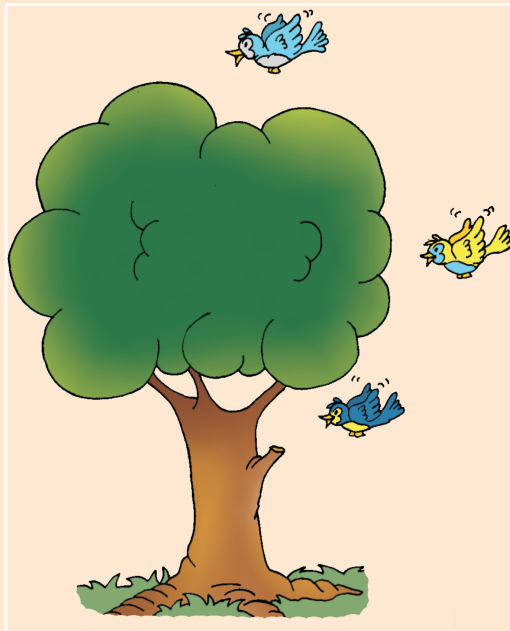
Ενδεικτικά ορισμένες δραστηριότητες που οδηγούν στην ανάπτυξη της νοητικής λειτουργίας των παιδιών, με συσχετίσεις αντικειμένων (ομοιότητες-διαφορές) είναι:

- Τόμπολα συσχετισμού. Ο/η παιδαγωγός δίνει στα παιδιά εικόνες αντικειμένων που είναι όμοια ανά δύο και τους ζητά να τα βάλουν σε ζευγάρια. Τα αντικείμενα που απεικονίζονται έχουν μικρές διαφορές μεταξύ τους.
- Παρουσιάζεται στα παιδιά μια ιστορία σε καρτέλες συνοπτικά, αφού έχει προηγηθεί η διήγησή της από τον/την παιδαγωγό. Τα παιδιά πρέπει να τοποθετήσουν τις καρτέλες με λογική σειρά ή σύμφωνα με την σειρά εξέλιξης των γεγονότων.
Ακόμη, τα παιδιά μαθαίνουν να αναγνωρίζουν τη θέση των αντικειμένων σε σχέση με άλλα αντικείμενα στο χώρο, να προχωρούν στη δημιουργία νέων σχέσεων μεταξύ των αντικειμένων και να τις ονομάζουν (χωροχρονικές σχέσεις).
- Τόμπολα προσανατολισμού. Υπάρχει μια καρτέλα χωρισμένη σε τετράγωνα, σε μερικά από τα οποία εικονίζονται αντικείμενα. Ο/η παιδαγωγός, αφού την παρουσιάσει στο παιδί, του ζητά να σχεδιάσει σε δική του λευκή σελίδα με χωρισμένα τετράγωνα αυτό το οποίο βλέπει (αναπαραγωγή εικόνας), όπως στο παρακάτω σκίτσο (7.20).

- Ο/η παιδαγωγός δίνει στα παιδιά φύλλα εργασίας, στα οποία είναι σχεδιασμένο ένα δέντρο. Στη συνέχεια τα παρακινεί να ζωγραφίσουν ένα πουλάκι πάνω στο δέντρο, πλάι στο δέντρο, κάτω από το δέντρο, όπως στο σχήμα (7.21).

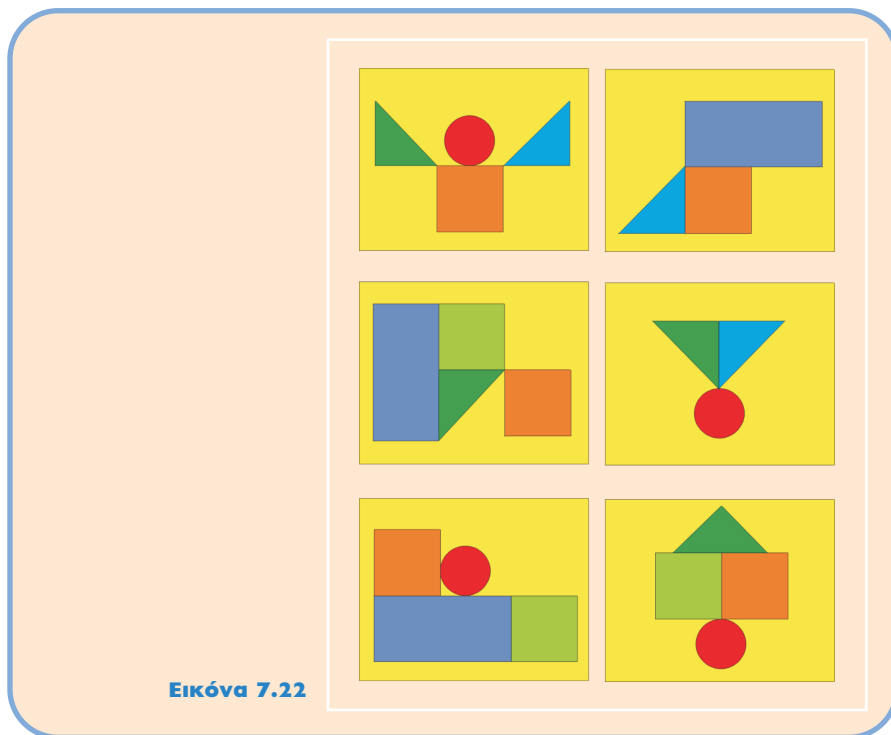

Εικόνα 7.20

Εικόνα 7.21

- Ο/η παιδαγωγός παρουσιάζει σ' ένα πίνακα μια σύνθεση με χρωματιστά γεωμετρικά σχήματα και ενθαρρύνει τα παιδιά να παρατηρήσουν την σύνθεση της εικόνας από χρώματα και σχήματα. Στη συνέχεια καλούνται τα παιδιά να αποτυπώσουν σε χαρτί αυτό που είδαν, όπως στο σχήμα.

Εικόνα 7.22

- Τα παιδιά παίζουν με παζλ και συνθέτουν μια δεδομένη εικόνα, συνδυάζοντας τα κομμάτια που την αποτελούν.

Δραστηριότητες οι οποίες αφορούν ομαδοποιήσεις, ταξινομήσεις και αντιστοιχίες, στις οποίες χρησιμοποιείται υλικό το οποίο τα παιδιά το ξεχωρίζουν, σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά του γνωρίσματα, τη λειτουργικότητά του και τη χρήση του.

- Τα παιδιά παρακινούνται στην τακτοποίηση της τάξης. Ο/η παιδαγωγός τους ζητά για παράδειγμα, να τακτοποιήσουν τη γωνιά της δραματοποίησης, ξεχωρίζοντας τα ρούχα, τα καπέλα, τα μπιζού κ.ά. ή τη γωνιά του μανάβικου, φτιάχνοντας κατηγορίες φρούτων, λαχανικών κ.ά..
- Τα παιδιά μαθαίνουν μόλις τελειώνουν την ατομική τους εργασία, ζωγραφική - χειροτεχνία, να βάζουν κάθε χαρτί τους στο συρτάρι του.

7.4 Κοινωνικο - Συναισθηματικός - Ηθικός - Θρησκευτικός Τομέας

7.4.1. Ο ρόλος της αγωγής

Πρωταρχικός ρόλος της Προσχολικής Αγωγής είναι η προσπάθεια για την κοινωνική ένταξη του παιδιού, η οποία παίζει καθοριστικό ρόλο για την διαμόρφωση της προσωπικότητάς του και την εξέλιξή της.

Για την επίτευξη της κοινωνικής ένταξης, η αγωγή επιδιώκει να επιτύχει τη συνάντηση, την επικοινωνία, τη συνεργασία του παιδιού με τον άλλο (συνομήλικό του ή ενήλικο), δηλαδή τους κοινωνικούς κανόνες συμπεριφοράς.

Η **κοινωνική αγωγή** αποτελεί το κέντρο γύρω από το οποίο περιστρέφονται όλες οι δραστηριότητες του παιδιού. Μέσα στους γνωστικούς στόχους για την ανάπτυξη ενός προγράμματος Προσχολικής Αγωγής περιλαμβάνεται και η ανάπτυξη της κοινωνικής γνώσης.

"Το παιδί οργανώνει τα αποτελέσματα της κοινωνικής του συμπεριφοράς και ρυθμίζει την συμπεριφορά του σύμφωνα με τις κοινωνικές συμβάσεις.

1. Το παιδί αποκτά κοινωνικές πληροφορίες (π.χ. γνώσεις για κοινωνικούς ή επαγγελματικούς ρόλους).
2. Τα παιδί μαθαίνει κανόνες κοινωνικής συμπεριφοράς (π.χ. καλούς τρόπους στο τραπέζι, συνεργασία στο παιχνίδι)." (Κουτσοβάνου 1994, σελ. 63).

Η κοινωνική γνώση βασίζεται κυρίως σε πληροφορίες και ερεθίσματα που δέχονται τα παιδιά κυρίως από τον κόσμο των ενηλίκων. Για παράδειγμα, δέχονται πληροφορίες για τις ονομασίες διάφορων αντικειμένων (στην προφορική ή τη γραπτή τους μορφή), τους νόμους, την πολιτική, τη θρησκεία κ.ά. Για το λόγο αυτό, προτεραιότητα και στόχος του/της παιδαγωγού είναι να παρουσιάζει τα γεγονότα, να δίνει τις πιθανές απαντήσεις και τέλος να ενισχύει τις σωστές απαντήσεις, για να μην προκαλείται σύγχυση στα παιδιά.

Η είσοδος του παιδιού στο χώρο του Βρεφονηπιακού σταθμού, μπορεί να χαρακτηριστεί ως η πρώτη επαφή του με την κοινωνική ζωή. Όλες οι διαδικασίες για την κοινωνική ανάπτυξη στο χώρο του Βρεφονηπιακού σταθμού, σκοπό έχουν την ένταξή του στην ομάδα. Η ένταξη αυτή πρέπει να γίνει ομαλά και προοδευτικά, για να μάθει το παιδί να λειτουργεί μέσα σ' αυτή ως υπεύθυνο και ισότιμο μέλος της.

Αρχικά αυτό επιτυγχάνεται με τη γνωριμία των παιδιών μεταξύ τους. Στη συνέχεια επιδιώκεται με τη βοήθεια συγκεκριμένων δραστηριοτήτων

η δημιουργία στενών σχέσεων μεταξύ τους, η ανάπτυξη πνεύματος συνεργασίας, η αλληλοκατανόηση και η υπευθυνότητα.

Για πρώτη φορά το παιδί αναγκάζεται να αποχωριστεί την οικογένειά του και καλείται να εναρμονιστεί μέσα σ' ένα καινούργιο περιβάλλον, με νέες συνήθειες και άγνωστα πρόσωπα. Νιώθει ότι χάνει τη σιγουριά και την ασφάλεια που του έδινε το οικογενειακό του περιβάλλον, το οποίο αποτελούν αγαπητά πρόσωπα. Η αλλαγή αυτή, έστω κι αν συμβαίνει για λίγες ώρες την ημέρα, του δημιουργούν ανησυχία και μερικές φορές φόβο και άγχος.

Το παιδί πρέπει να προσπαθήσει πολύ, ώστε να βιώσει στο χώρο της Προσχολικής Εκπαίδευσης συναισθήματα σιγουριάς και ασφάλειας, που μέχρι τώρα πήγαζαν μόνο από το οικογενειακό του περιβάλλον. Επομένως, είναι φυσικό να δημιουργήσει ή και να αντιμετωπίσει αρνητικές καταστάσεις και συναισθήματα - θυμός, αντίδραση, ζήλια, σύγκρουση - αλλά και θετικές -σχέσεις φιλίας με πρόσωπα, ζώα, αντικείμενα.

Μια ζεστή και ήρεμη ατμόσφαιρα τοποθετεί τις βάσεις για ισορροπημένη **συναισθηματική ανάπτυξη**, η οποία βοηθάει το παιδί να καταλάβει τον εαυτό του, τον κόσμο που το περιβάλλει καθώς και να αναπτύξει διαπροσωπικές σχέσεις.

Σύμφωνα με τον *Froebel* τα παιδιά πρέπει να ενθαρρύνονται να εκφράζουν τα συναισθήματά τους. Μερικά χρόνια αργότερα ο *Dewey* επισημαίνει ότι η συναισθηματική ανάπτυξη αποτελεί βασικό συστατικό της δημοκρατικής εκπαίδευσης και γενικότερα της ζωής. Ακόμη η Ψυχαναλυτική θεωρία έδωσε το ερέθισμα στους παιδαγωγούς να ενθαρρύνουν τα παιδιά να εκφράζουν ελεύθερα τα συναισθήματά τους.

Ορμώμενος/η από τους παραπάνω λόγους ο/η παιδαγωγός με ηρεμία, αγάπη, κατανόηση και ενθάρρυνση πρέπει να αντιμετωπίζει τα συναισθηματικά προβλήματα της παιδικής ηλικίας και να καταφέρει, ώστε το παιδί να οδηγείται μόνο του στην κατάκτηση και ικανοποίηση των επιθυμιών και αναγκών του. Η βοήθειά του/της πρέπει να είναι εμφανής και η παρουσία του/της να εμπνέει ασφάλεια και σταθερότητα στην αντιμετώπιση παρόμοιων καταστάσεων. Ιδιαίτερα θετική είναι η συνεργασία με το σύμβουλο ψυχολόγο.

Στην προσχολική ηλικία οι συναισθηματικές εμπειρίες που αποκτά το παιδί είναι καθοριστικής σημασίας, επειδή συντελούν στην ανάπτυξη της συναισθηματικής ζωής αλλά και στη διαμόρφωση ολόκληρης της προσωπικότητάς του. Μέσα στο περιβάλλον του Βρεφονηπιακού σταθμού που χαρακτηρίζεται από χαρά και ελευθερία θα αποκτήσει αυτονομία και αυτοπεποίθηση.

Για να μπορέσει κάθε παιδί ν' αναπτύξει το δικό του πλαίσιο, σύμφωνα με το οποίο θα συμπεριφέρεται, πρέπει να τεθούν από τον/την παιδαγωγό, οι παρακάτω **στόχοι** (κοινωνικο-συναισθηματικοί).

- Η ασφάλεια, που αναπτύσσεται μέσα από τη σχέση του με τους μεγάλους η οποία στηρίζεται στη συζήτηση, τον αλληλοσεβασμό, την συνεργασία ή την αντίθεση.
- Ο σεβασμός, που πρέπει να υπάρχει για τα αισθήματα και τα δικαιώματα των άλλων συμμαθητών του.
- Ο συνδυασμός διαφορετικών απόψεων, που οδηγούν στη συνεργασία με τους άλλους.
- Η απόκτηση ικανότητας στη λήψη αποφάσεων, που εξασφαλίζει αυτοπεποίθηση στη διαχείριση προβλημάτων, δημιουργικότητα και ανεξαρτησία.

Ο/η παιδαγωγός πρέπει να προσπαθήσει, ώστε με τις κατάλληλες ενέργειες να πετύχει την γρήγορη προσαρμογή του παιδιού στην ομάδα και στη συλλογική εργασία. Μέσα σε αυτή, αρχίζει να καταλαβαίνει ότι οι άλλοι γύρω του δεν αντιλαμβάνονται τα πράγματα με τον ίδιο τρόπο, όπως αυτό. Συνειδητοποιεί ακόμα ότι ο κόσμος γύρω του είναι ο ίδιος για όλους, με τη συμμετοχή όλων σε κοινές αντιδράσεις (χαρά, λύπη, δράση).

Κάθε παιδί παρουσιάζει ξεχωριστές προσωπικές ανάγκες, που πρέπει να καλύπτονται συναισθηματικά, για να μπορέσει να ενταχθεί ομαλά στην ομάδα και να αναπτύξει σχέσεις φιλίας με τα άλλα παιδιά.

Αρχικά οι ομάδες που δημιουργούνται είναι μικρές, ολιγομελείς και η κοινή τους ομαδική απασχόληση διαρκεί λίγο. Συχνά παρατηρούνται φαινόμενα συγκρούσεων και διαφωνιών. Κάτι τέτοιο είναι φυσικά αναμενόμενο και καθήκον του/της παιδαγωγού είναι να επεμβαίνει διακριτικά όπου χρειάζεται, για να διευκολύνει την επικοινωνία και συνεργασία μεταξύ των παιδιών. Προοδευτικά, τα παιδιά προχωρούν στη συγκρότηση μόνιμων και μεγαλύτερων ομάδων όπου το συλλογικό πνεύμα είναι εντονότερο. Τέλος, η συναναστροφή τους με τους μεγάλους, τους παρέχει άλλη μια δυνατότητα να έρθουν σε επαφή με το πολιτισμό και τη ζωή.

Για να βοηθηθεί το παιδί στην καλύτερη επικοινωνία του με το περιβάλλον, άψυχο και έμψυχο, ιδιαίτερη σημασία έχει η ψυχοκινητική ανάπτυξη, η οποία συμβάλλει στην αποδέσμευσή του από την επιρροή των μεγάλων. Ταυτόχρονα με τη σωματική, έρχεται και η ανάπτυξη του νευρικού συστήματος, ακολουθεί η νοητική ωρίμανση και έτσι το παιδί αρχίζει να επικοινωνεί με το κοινωνικό του περιβάλλον επιτυχημένα.

Η ψυχοκινητικότητα παίζει αποφασιστικό ρόλο και στη συναισθηματική κατάσταση του παιδιού. Μερικές φορές το άγχος, η νευρικότητα, η αδεξιότητα (συναισθηματικές διαταραχές), μπορεί να οφείλονται σε διαταραγμένη ψυχοκινητική ανάπτυξη. Με την ενθάρρυνση του παιδιού να συμμετέχει σε ψυχοκινητικές δραστηριότητες, αποκτά θάρρος, αυτοπεποίθηση και αναζητά συντρόφους για το παιχνίδι του.

Βέβαια, η κοινωνική αγωγή δεν μπορεί να λειτουργήσει μόνη της, αλλά είναι πάντα άρρηκτα συνδεδεμένη με τη συναισθηματική, ηθική, θρησκευτική αγωγή. Δηλαδή, επηρεάζονται και συμπληρώνονται μεταξύ τους ταυτόχρονα.

Η ηθική αγωγή πηγάζει από τη συλλογική εργασία και τον καθημερινό τρόπο ζωής των παιδιών. Η διαδικασία της κοινωνικο-συναισθηματικής ανάπτυξης οδηγεί στη διαισθητική προσέγγιση της **ηθικής αγωγής** (Kamii C, Devries 1979).

Το παιδί από τη στιγμή της γέννησής του μαθαίνει να είναι υπάκουο και καλό. Ο Piaget υποστηρίζει ότι το "καλό" αντιπροσωπεύει τη θέληση των μεγάλων, για μεγάλο χρονικό διάστημα. Αυτό συμβαίνει, επειδή τα παιδιά δεν έχουν αναπτύξει ακόμη την αυτονομία τους και την προσωπικότητά τους.

Από μικρή ηλικία πρέπει τα παιδιά να γνωρίζουν τις σύγχρονες κοινωνικές και ηθικές αξίες. Αξίες που χαρακτηρίζουν έναν ανθρώπινο και δημοκρατικό τρόπο ζωής. Έτσι,

η Ειρήνη

η Ελευθερία

η Δικαιοσύνη

η καταπολέμηση των φυλετικών διακρίσεων

ο σεβασμός σε ιδιαίτερες ομάδες ανθρώπων

η ισότητα των δύο φύλων

είναι τα μηνύματα, οι αξίες, που πρέπει να προσεγγίσουν τα παιδιά και οι βάσεις στις οποίες στηρίζεται η ηθική ανάπτυξη της Προσχολικής Αγωγής.

Η Ειρήνη, η Ελευθερία και η Δικαιοσύνη θεωρούνται θεμελιώδεις αρχές για την ανάπτυξη μιας δημοκρατικής χώρας, μιας δημοκρατικής κοινωνίας γενικότερα. Τα παιδιά υιοθετώντας τις βασικές αυτές αρχές, αναπτύσσουν θετική εικόνα για τον εαυτό τους και συμπεριφορά που χαρακτηρίζεται από ενδιαφέρον, σεβασμό και εμπιστοσύνη προς τους συνανθρώπους του. Με την παρότρυνση του/της παιδαγωγού και χρήση κατάλ-

ληλων δραστηριοτήτων τα παιδιά μαθαίνουν να υποστηρίζουν τις συγκεκριμένες αρχές με τα λόγια και τις πράξεις τους.

Στην ηλικία των 2 έως 3 χρονών τα παιδιά αρχίζουν να αντιλαμβάνονται την ύπαρξη διαφορών μεταξύ αγοριού και κοριτσιού. Μεγαλώνοντας, αποκτούν γνώσεις τόσο για τις σωματικές διαφορές όσο και για τους ρόλους των δύο φύλων. Δηλαδή, ότι τα αγόρια και τα κορίτσια κάνουν και χρησιμοποιούν συνήθως διαφορετικά πράγματα (π.χ. τα κορίτσια φορούν φούστες, τα αγόρια φορούν παντελόνια), αλλά οι ρόλοι που παίρνουν στην κοινωνία είναι ισότιμοι.

Στο χώρο της Προσχολικής Εκπαίδευσης είναι βασική η ανάπτυξη αρμονικής σχέσης ανάμεσα στα δύο φύλα (αγόρι - κορίτσι), που στηρίζεται στον αμοιβαίο σεβασμό, την αγάπη και τη συνεργασία. Τα παιδιά μαθαίνουν να είναι ισότιμα μεταξύ τους (αγόρια - κορίτσια), και καταλαβαίνουν ότι όλα έχουν ανάλογες επιθυμίες, δυνατότητες, ανάγκες. Η αναφορά σε παιχνίδια αγορίστικα ή κοριτσίστικα καλό θα ήταν να αποφεύγεται, ώστε να μην δημιουργούνται προκαταλήψεις υπέρ του ενός ή του άλλου φύλου. Αγόρια και κορίτσια πρέπει να ενθαρρύνονται για να παίζουν μαζί, να εντάσσονται σε ομάδες, αναπτύσσοντας πνεύμα ισότητας και συνεργασίας.

Εικόνα 7.23
Η πολυπολιτισμική διάσταση της
Προσχολικής Αγωγής

Η Ελλάδα αποκτά όλο και περισσότερο πλέον τα χαρακτηριστικά μίας πολυπολιτισμικής χώρας. Τα παιδιά καλούνται να ξεχωρίσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά όπως και τον τρόπο ζωής παιδιών από άλλες χώρες (χρώμα δέρματος, γλώσσας, μαλλιών κ.ά.), με την πραγματοποίηση κατάλληλων δραστηριοτήτων και να μάθουν να τα αποδέχονται. Η συνύπαρξη με παιδιά αλλοδαπών στην τάξη θα συμβάλλει, ώστε να μη γί-

νονται διακρίσεις, αλλά να αναπτυχθεί πνεύμα φιλίας, συνεργασίας και σεβασμού μεταξύ τους.

Η Προσχολική Εκπαίδευση οφείλει επίσης να καλλιεργεί στα παιδιά την κατανόηση και το σεβασμό στις ιδιαιτερότητες που τυχόν έχουν άλλα παιδιά.

"Αποκαλούνται και άτομα με ειδικά δικαιώματα ή ειδικές δυνατότητες. Κατατάσσονται σε διάφορες κατηγορίες όπως άτομα με νοητική υστέρηση, με συναισθηματικές διαταραχές ή διαταραχές της συμπεριφοράς, με μαθησιακές δυσκολίες, σωματικές αναπηρίες ή κινητικά προβλήματα κ.ά." (Ντολιοπούλου 2000 σελ. 306).

Τα τελευταία χρόνια η κοινωνία έχει ευαισθητοποιηθεί, σχετικά με τη τη θέση των ανθρώπων αυτών στο κοινωνικό σύνολο. Ως αποτέλεσμα έχουμε την ένταξη των παιδιών με ειδικά προβλήματα στη γενική εκπαίδευση και την αναγνώρισή τους ως ισοτίμων μελών της κοινωνίας. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η ύπαρξη ίσης παροχής ευκαιριών για τη βελτίωση και την ολόπλευρη ανάπτυξή τους σε όλους τους τομείς.

Ανεξάρτητα από το αν βρίσκονται στο χώρο της τάξης παιδιά με ειδικές ανάγκες ή παιδιά ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων, το σύνολο της τάξης πρέπει να ενημερώνεται και να αναπτύσσει θετική στάση απέναντι σ' αυτά. Με τη βοήθεια του/της παιδαγωγού, τα παιδιά καταλαβαίνουν και βιώνουν τις ιδιαιτερότητες αυτές και μαθαίνουν να συμπεριφέρονται με σεβασμό.

Μέσα στο χώρο της Προσχολικής Εκπαίδευσης αναπτύσσεται και η θρησκευτική αγωγή. Εμπνέεται και στηρίζεται σε απλά ερεθίσματα. Για να έρθουν σε επαφή τα παιδιά με τη θρησκευτική ζωή του τόπου μας, χρησιμοποιούνται στοιχεία από την παράδοση, ιστορίες από τη δημιουργία του κόσμου, τη ζωή του Χριστού, το βίο των Αγίων, προσευχές, θρησκευτικά τραγούδια. Όλα αυτά συντελούν στο να γίνει μια πρώτη γνωριμία των παιδιών με τις Χριστιανικές αρχές.

Η έννοια της θρησκείας καθώς και οι θρησκευτικές διαφορές (ξένες θρησκείες, διάφορες λατρευτικές τελετές κ.ά.) είναι δύσκολες και αφηρημένες για να τις κατανοήσουν τα παιδιά. Με την ανάπτυξη του πολιτισμού και τις μεταναστεύσεις πολιτών άλλων χωρών έχουμε την παρουσία στα εκπαιδευτικά ιδρύματα της χώρας μας μεγάλου αριθμού αλλόθρησκων παιδιών. Ο/Η παιδαγωγός με κατάλληλες δραστηριότητες καλείται να παρουσιάσει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των θρησκειών, προκειμένου να αναγνωρίζουν τα παιδιά τις θρησκευτικές διαφορές που υπάρχουν. Με αυτό τον τρόπο θα μάθουν να δέχονται τα πιστεύω και τις διαφορές των αλλόθρησκων παιδιών (π.χ. ορισμένες γιορτές δεν γιορτάζονται με το ίδιο τρόπο).

7.4.2. Ο ρόλος του/της παιδαγωγού

Για να προσεγγίσουν τα παιδιά τους στόχους των παραπάνω τομέων, είναι σημαντικός ο ρόλος του/της παιδαγωγού. Έτσι:

- ☀️ Κύριο μέλημα του/της παιδαγωγού είναι να αναπτύσσει καλή επικοινωνία με τα παιδιά, να τα προσέχει και να χειρίζεται με επιτυχία μια τάξη (επίλυση τυχόν προβλημάτων, χαρούμενη διάθεση κ.ά.).
- ☀️ Δημιουργεί ευχάριστο περιβάλλον και ατμόσφαιρα που ευνοεί τη μάθηση (το παιδί παίρνει πρωτοβουλία για την πραγματοποίηση των στόχων του, διατυπώνει ερωτήσεις, πειραματίζεται και προσπαθεί να βρει νέες ιδέες).
- ☀️ Προτείνει δραστηριότητες, παρέχει ποικίλο υλικό και αξιολογεί τη δυνατότητα έκφρασης και δημιουργίας του παιδιού. Ο/η παιδαγωγός, προσφέροντας διάφορα υλικά στα παιδιά, τα ενθαρρύνει να ασχοληθούν όσο περισσότερο μπορούν με αυτά. Όταν σταματήσουν, τους προτείνει νέες ιδέες και παρατηρεί τον πιθανό τρόπο υλοποίησής τους από τα παιδιά.
- ☀️ Ανάλογα με τη γνώση που θέλει κάθε φορά να μεταδώσει στο παιδί, χρησιμοποιεί τα κατάλληλα μέσα (παραδείγματα, εικόνες) και παρουσιάζει τεκμηριωμένες απαντήσεις.
- ☀️ Βοηθάει πάντα το παιδί να διευρύνει τις ιδέες του. Με τη διακριτική παρουσία του/της, δε διακόπτει και δεν επεμβαίνει στη δραστηριότητα που γίνεται, αλλά παρατηρεί, επικοινωνεί με το παιδί και το παροτρύνει να συνεχίσει.

7.4.3. Δραστηριότητες

Τα παιδιά σχηματίζοντας ομάδες κάνουν το πρώτο βήμα για την κοινωνικότητά τους, η οποία ικανοποιείται με το συνδυασμό συλλογικών ψυχο-κινητικών ενεργειών και κοινωνικοσυναισθηματικών σχέσεων.

Δραστηριότητες που βοηθούν στην ανάπτυξη της κοινωνικότητας του παιδιού ενδεικτικά είναι:

- ☀️ Παιχνίδια γνωριμίας. Για παράδειγμα: Τα παιδιά σχηματίζουν κύκλο. Ο/η παιδαγωγός πετά μια μπάλα στον αέρα φωνάζοντας το όνομα ενός παιδιού. Το συγκεκριμένο παιδί τρέχει, πιάνει τη μπάλα και με τη σειρά του την πετά στον αέρα φωνάζοντας ένα άλλο όνομα. Τα παιχνίδια συνεχίζονται, μέχρι ν' ακουστούν τα ονόματα όλων των παιδιών.
- ☀️ Παιχνίδια με ζευγάρια ή ομαδικά παιχνίδια. Για παράδειγμα κνηγνητό, κρυφτό, η μικρή Ελένη, τσιγκολελέτα κ.ά.

- ☀ Συμβολικά παιχνίδια, όπως: Το δικαστήριο, ο κουρέας και η κομμώτρια, ο γιατρός κ.ά.

Εικόνα 7.24

- ☀ Όλες οι γιορτές που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο της Προσχολικής Εκπαίδευσης, εθνικές και θρησκευτικές γιορτές, αναβίωση εθίμων, τοπικές παραδοσιακές γιορτές, κοινωνικές γιορτές κ.ά., σκοπό έχουν την ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού και κυρίως του κοινωνικού συναισθήματος.
- ☀ Δραστηριότητες για τον προσεκτικό χειρισμό του υλικού και των παιχνιδιών, την τακτοποίησή του, την αποδοχή από το παιδί ότι πρέπει να τα μοιράζεται με τα άλλα παιδιά, το να περιμένει τη σειρά του κ.ά. καλλιεργούν το σεβασμό και την υπευθυνότητα, την αίσθηση δικαίου- άδικου.
- ☀ Δραστηριότητες, για να υιοθετήσουν τα παιδιά θετική στάση απέναντι στα άτομα με ειδικές ανάγκες. Για παράδειγμα: Αφού τα παιδιά κάθονται σε κύκλο, ο/η παιδαγωγός παρουσιάζει μια κούκλα που της λείπει το ένα της χέρι και τους ζητά να την παρατηρήσουν. Όταν τα παιδιά καταλάβουν ότι η κούκλα δεν έχει χέρι, συζητούν όλοι μαζί για τα προβλήματα που αντιμετωπίζει και τις πιθανές λύσεις τους (Πώς μπορεί να φάει, να ντυθεί κ.ά.).

Εικόνα 7.25, 7.26

Οι γιορτές αποτελούν ευκαιρία για μίμηση ρόλων και για ανάπτυξη του πνεύματος συνεργασίας και επικοινωνίας

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Η Αγωγή στην Προσχολική Εκπαίδευση χωρίζεται σε τομείς, οι οποίοι

αλληλοσυνδέονται και αλληλοσυμπληρώνονται.

Η Ψυχοκινητική Αγωγή βοηθάει το νήπιο να αναπτυχθεί σωστά μέσω σκόπιμης κινητικής συμπεριφοράς, στην οποία παίρνει μέρος το σώμα του παιδιού και η οποία οργανώνεται, παίρνει ερεθίσματα και ελέγχεται από το συναίσθημα. Βοηθάει το νήπιο να ανακαλύψει και να οργανώσει το σώμα του, να γνωρίσει το ευρύτερο περιβάλλον του, να επικοινωνήσει με το κοινωνικό του περιβάλλον και να προάγει την αυθόρμητη έκφραση και δημιουργικότητά του.

Τα στοιχεία στα οποία στηρίζεται η ανάπτυξη του τομέα της ψυχοκινητικότητας είναι:

α) η γνώση του σωματικού σχήματος, β) η αμφιπλευρικότητα, γ) η λεπτή κινητικότητα, δ) ο χώρος, ε) ο χρόνος, στ) ο ρυθμός.

Ιδιαίτερης σημασίας είναι η ανάπτυξη του αισθητηριακού τομέα από τη μικρή ακόμη ηλικία, που βοηθάει στην ευρύτερη πνευματική και ψυχική ανάπτυξη με την εξέλιξη και άσκηση των αισθήσεων (όραση - ακοή - αφή - όσφρηση και γεύση) του παιδιού.

Το παιδί πρέπει να εμπλουτίσει την σκέψη του και να την επεκτείνει, σε μια ηλικία που χαρακτηρίζεται σαν μια από τις πιο σημαντικές της ανάπτυξής του. Πραγματοποιεί γνωριμία με τα αντικείμενα που βρίσκονται γύρω του και επενεργεί πάνω τους για να τα ανακαλύψει με βάση ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, όπως το χρώμα, το υλικό από το οποίο αποτελούνται, την γεύση τους, τη μυρωδιά τους, το βάρος τους κ.ά. Σε αυτό βοηθάει η νοητική αγωγή.

Το παιδί μαθαίνει να ερευνά τις καταστάσεις στις οποίες λαμβάνει μέρος, δηλαδή να ικανοποιεί την περιέργειά του και να δίνει διέξοδο στη δραστηριότητά του. Μαθαίνει να πλουτίζει τις εμπειρίες του από το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον μέσα στο οποίο ζει και αναπτύσσεται. Στην εξέλιξη του νοητικού τομέα συμβάλλει σημαντικά και η λειτουργία της γλώσσας. Βοηθάει να εκφραστούν προφορικά οι ιδέες του παιδιού και να επικοινωνεί με τους άλλους.

Η Προσχολική Αγωγή θεωρείται η πρώτη προσπάθεια για την κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού γιατί όλα στο χώρο της Προσχολικής Εκπαίδευσης γίνονται συλλογικά. Οι δραστηριότητες, το παιχνίδι, η γνώση παίρνουν κοινωνικό χαρακτήρα και βοηθούν στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού. Το παιδί που έρ-

χεται στο χώρο της Προσχολικής Εκπαίδευσης, με την αλλαγή περιβάλλοντος, τις νέες υποχρεώσεις και την προσπάθειά του να εισαχθεί κοινωνικά σε μια διαφορετική ομάδα, έξω από την οικογένειά του, αντιμετωπίζει ποικίλα συναισθήματα (άγχος-φόβο-δειλία κ.ά.). Η Συναισθηματική Αγωγή παράλληλα με την Κοινωνική Αγωγή βοηθούν ώστε να ξεπεραστούν τα εμπόδια και να ενταχθεί το παιδί ομαλά στο κοινωνικό σύνολο. Να νιώσει ασφάλεια, σεβασμό, αλληλοκατανόηση, συνεργασία και ανεξαρτησία στις σχέσεις του με τους συμμαθητές του και τους μεγάλους.

Το παιδί μαθαίνει να είναι καλό, υπάκουο και ηθικό. Δηλαδή, να ζει μέσα σε μια ανθρώπινη και δημοκρατική κοινωνία με ηθικές αξίες, όπως ειρήνη, ελευθερία, δικαιοσύνη, ισότητα, καταπολέμηση φυλετικών διακρίσεων και σεβασμό στα άτομα με ειδικές ανάγκες.

Τα παιδιά έρχονται σε επαφή με τη θρησκευτική ζωή του τόπου μας μέσα από διάφορες δραστηριότητες. Η ενεργή συμμετοχή τους σε αυτές τα βοηθάει να αποκτήσουν εμπειρίες από τη θρησκευτική ζωή και να έρθουν σε επαφή με τις χριστιανικές αξίες και την παράδοση. Ακόμη, θα γνωρίσουν και βασικές διαφορές άλλων θρησκειών.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ - ΘΕΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

1. Τι σημαίνει ο όρος Ψυχοκινητική Αγωγή και ποια είναι η συμβολή της στην ανάπτυξη του παιδιού.
2. Να αναφέρετε ποια είναι τα θεμελιώδη στοιχεία της ψυχοκινητικότητας και να τα αναλύσετε.
3. Παρουσιάστε ένα παράδειγμα δραστηριότητας για την ανάπτυξη της ψυχοκινητικότητας και αιτιολογήστε την επιλογή της.
4. Τι γνωρίζετε για τον αισθητηριακό τομέα και τη συμβολή του στην εξέλιξη του παιδιού;
5. Προσδιορίστε τα ερεθίσματα των διαστηριοτήτων στο πρόγραμμα παρουσίασης του αισθητηριακού τομέα.
6. Σε ποιες κατηγορίες χωρίζονται οι αισθητηριακές ασκήσεις;
7. Παρουσιάστε τα στοιχεία της νοητικής ανάπτυξης του παιδιού.
8. Ποιος είναι ο ρόλος του Βρεφονηπιακού σταθμού στην αντιμετώπιση του εγωκεντρισμού του παιδιού;
9. Ποιος είναι ο καθοριστικός παράγοντας για την επίτευξη των στόχων της νοητικής ανάπτυξης και ποιοι είναι αυτοί;
10. Ποιοι είναι οι κοινωνικοσυναισθηματικοί στόχοι που βοηθούν το παιδί να αναπτύξει το πλαίσιο συμπεριφοράς του;
11. Παρουσιάστε τις ηθικές αξίες που καλλιεργούνται στα παιδιά για να οδηγηθούν σε ένα δημοκρατικό τρόπο ζωής.